

HAPSc Policy Briefs Series

Vol 3, No 2 (2022)

HAPSc Policy Briefs Series

Following the Example of Israel and Lebanon: Resolving Maritime Border Disputes in the Eastern Mediterranean

Olga Tsoukala

doi: [10.12681/hapscpbs.33793](https://doi.org/10.12681/hapscpbs.33793)

Copyright © 2023, Olga Tsoukala

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

To cite this article:

Tsoukala, O. (2022). Following the Example of Israel and Lebanon: Resolving Maritime Border Disputes in the Eastern Mediterranean. *HAPSc Policy Briefs Series*, 3(2), 133–144. <https://doi.org/10.12681/hapscpbs.33793>

Following the Example of Israel and Lebanon: Resolving Maritime Border Disputes in the Eastern Mediterranean¹

Olga Tsoukala²

Abstract

The recent US-brokered agreement to delimit Lebanon's EEZ with Israel has created a new diplomatic and energy reality in the dynamically developing eastern Mediterranean region. This policy brief analyzes the new agreement both in terms of relations between the two states and the diplomatic and energy realities it creates in the region. Considering the political reality that Israel and Lebanon have so far seen as states without diplomatic relations, this policy brief concludes with a series of policy proposals to make the agreement an opportunity for de-escalation and a space of cooperation for the states involved, especially in the quest for energy security.

Keywords: Israel; Lebanon; EEZ; natural gas; energy diplomacy; Eastern Mediterranean.

Ακολουθώντας το Παράδειγμα του Ισραήλ και του Λιβάνου: Επιλύοντας τις Διαφορές επί Θαλασσίων Συνόρων στην Ανατολική Μεσόγειο

Όλγα Τσουκαλά³

Περίληψη

Η πρόσφατη συμφωνία οριοθέτησης της Α.Ο.Ζ. του Λιβάνου με το Ισραήλ, με τη διαμεσολάβηση των Η.Π.Α., δημιούργησε μία νέα διπλωματική και ενεργειακή πραγματικότητα στη δυναμικά εξελισσόμενη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Το παρόν εγχείρημα πραγματεύεται την νέα συμφωνία, τόσο υπό το πρίσμα των σχέσεων των δύο κρατών, όσο και το διπλωματικό και ενεργειακό γίνεσθαι, το οποίο δημιουργεί στην περιοχή. Λαμβάνοντας υπ' όψιν την πολιτική πραγματικότητα, η οποία ήθελε μέχρι τώρα το Ισραήλ και το Λίβανο ως κράτη χωρίς καμία διπλωματική σχέση, το παρόν εγχείρημα καταλήγει σε ορισμένες προτάσεις πολιτικής ώστε η συμφωνία να αποτελέσει ευκαιρία αποκλιμάκωσης και πεδίο συνεργασίας για τα εμπλεκόμενα κράτη, ιδίως στην επιδίωξη της ενεργειακής ασφάλειας.

Λέξεις-Κλειδιά: Ισραήλ, Λίβανος, ΑΟΖ, φυσικό αέριο, ενεργειακή διπλωματία, Ανατολική Μεσόγειος.

¹ To cite this paper in APA style: Tsoukala, O. (2022). Following the Example of Israel and Lebanon: Resolving Maritime Border Disputes in the Eastern Mediterranean. *HAPSc Policy Briefs Series*, 3(2), 133-144. <https://doi.org/10.12681/hapscpbs.33793>

² Trainee Lawyer, DAPEEP S.A., MSc (cand.) Energy: Strategy, Law & Economics, University of Piraeus, LLB, Neapolis University Pafos, Cyprus & BA in International, European and Area Studies, Panteion University, Greece.

³ Ασκούμενη Δικηγόρος, ΔΑΠΕΕΠ Α.Ε. & Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Ενέργειας: Στρατηγικής, Δίκαιο και Οικονομία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Απόφοιτος Νομικής, Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου, Κύπρος & πτυχιούχος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Εισαγωγή

Είναι γεγονός ότι, η Ανατολική Μεσόγειος, η οποία αποτελεί την πλέον αναδυόμενη υπο-περιφέρεια στη ΝΑ Ευρώπη (Τζιάρρας, 2020), απασχόλησε εκ νέου τη διεθνή επικαιρότητα με τις εξελίξεις στην ενεργειακή διπλωματία και το διεθνές δίκαιο κατά το σκέλος του δικαίου θαλάσσης. Όπως προσφάτως, την 27^η Οκτωβρίου 2022, έλαβε χώρα η υπογραφή του τελικού κειμένου της συμφωνίας οριοθέτησης των θαλασσιών συνόρων μεταξύ του κράτους του Ισραήλ και του Λιβάνου (Al Jazeera, 2022). Αξίζει να σημειωθεί ότι η εν λόγω συμφωνία υλοποιήθηκε κατόπιν της διαμεσολάβησης των Η.Π.Α., οι οποίες και χαιρέτισαν την υπογραφή του τελικού κειμένου από τα συμβαλλόμενα κράτη (US Department of State, 2022). Αναλογιζόμενοι την πολιτική πραγματικότητα, η οποία βρίσκει τα δύο κράτη ως αντιπάλους στη Μέση Ανατολή, η εν λόγω συμφωνία, η οποία επιλύει ένα θέμα περισσότερο τεχνικό, αποκαλύπτει ένα νέο πλαίσιο διαλόγου και μία ευκαιρία για τα εμπλεκόμενα κράτη.

Οι σχέσεις Ισραήλ-Λιβάνου: ευκαιρία για βελτίωση ή αναγκαία συγκυρία;

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η σημασία της παρούσης συμφωνίας, κρίνεται αναγκαίο στο σημείο αυτό να γίνει μια συνοπτική αλλά περιεκτική αναφορά στις σχέσεις αμφοτέρων των κρατών. Κατά γενική ομολογία, οι σχέσεις μεταξύ του Ισραήλ και του Λιβάνου βρίσκονται σε μία κλιμακούμενη ένταση. Ήδη, από γεωγραφική σκοπιά, ο Λίβανος⁴ αποτελεί στρατηγικής σημασίας περιοχή, ιδίως το νότιο τμήμα του, για το Ισραήλ, λόγω αφενός της παρουσίας Σιιτών, οι οποίοι δημιουργούν τρωτό σημείο στην άμυνα του Ισραήλ -λαμβάνοντας υπ' όψιν και την επιρροή που μπορεί να ασκήσει η Συρία κατά του Ισραήλ μέσω του Λιβάνου- και αφετέρου για πολιτικούς και οικονομικούς λόγους, κυρίως για την εκμετάλλευση των υδάτων του ποταμού Λιτανί (Κεφαλά, 2021).

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι μαζικές προσφυγικές ροές των Παλαιστινίων, το έτος 1967 και 1970, κατέστησαν το Λίβανο ως χώρα υποδοχής. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την ενδοαραβική συμφωνία του Καΐρου, το 1969, η οποία επέτρεπε την κατοχή όπλων από τους Παλαιστινίους, δημιουργούσε πρόσφορο έδαφος για την επέκταση του αντιστασιακού μετώπου των Παλαιστινίων κατά του Ισραήλ, μια πραγματικότητα η οποία ενέτεινε τις σχέσεις των δύο χωρών (Κεφαλά, 2021). Λίγα χρόνια αργότερα, το 1978, το Ισραήλ εισέβαλε στο Λίβανο οδηγώντας το Συμβούλιο Ασφαλείας να υιοθετήσει το Ψήφισμα 425 (1978)⁵, σύμφωνα με το οποίο δημιουργήθηκε ουδέτερη ζώνη των Η.Ε. στην περιοχή όπου και εγκαταστάθηκε ο Μαρωνίτης συνταγματάρχης, Σαάντ Χαντάντ, ως επικεφαλής στη ζώνη ασφαλείας των Η.Ε. στο Νότιο Λίβανο.

⁴ Ο Λίβανος ονομάζεται και ως η χώρα του Κέδρου (Κεφαλά, 2021).

⁵ Η πρώην ΕΣΣΔ και η πρώην Τσεχοσλοβακία ψήφισαν «παρών».

Σταδιακά και κατ' εφαρμογή της αποστολής «Ειρήνη στη Γαλιλαία»⁶, έλαβε χώρα μία προσπάθεια για βελτίωση των σχέσεων στο ήδη τεταμένο κλίμα των δύο χωρών. Αρωγός στην προσπάθεια αυτή στάθηκε η θετική στάση του πρώην Λιβανέζου Προέδρου, Bashir Gemayel, ο οποίος από το έτος 1976 διατηρούσε δεσμούς με το Ισραήλ. Αξίζει να σημειωθεί ότι, η ανακωχή του 1949⁷, μεταξύ του Ισραήλ και του Λιβάνου, ήταν σε ισχύ, την περίοδο εκείνη. Οι σχέσεις των κρατών όδευαν στο ναδίρ, όταν το Σεπτέμβριο του 1982 δολοφονήθηκε ο Πρόεδρος Bashir. Επί της ουσίας, ενταφιάστηκε το εγχείρημα εγκατάστασης ενός Χριστιανικού καθεστώτος στο Λίβανο από πλευράς του Ισραήλ, αφού μετά τη δολοφονία οι Χριστιανοί Λιβανέζοι ανέπτυξαν ισχυρούς δεσμούς με τους μουσουλμάνους σε μια γενικότερη διάσταση των σχέσεών τους με το Ισραήλ (Abadi, 2020).

Σημείο σταθμός στις σχέσεις των δύο χωρών υπήρξε η εφαρμογή της Πολυεθνικής Δύναμης Ασφαλείας⁸, σύμφωνα με το Ψήφισμα 508 (1982) του Σ.Α., ως απάντηση στην επιχείρηση «Ειρήνη για την Γαλιλαία». Η Πολυεθνική Δύναμη Ασφαλείας απέβη ατελέσφορη, αφού ούτε οι άμαχοι έλαβαν την απαιτούμενη προστασία ούτε οι ισραηλινές δυνάμεις αποχώρησαν (Κεφαλά, 2021). Κατόπιν της αποχώρησης της Δύναμης, οι ισραηλινοί προέβησαν σε βιαιοπραγίες και σφαγές εξαναγκάζοντας τους Παλαιστίνιους φενταγίν να οπισθοχωρήσουν προς τα εδάφη υπό συριακό έλεγχο (Μπεκάα). Επίσημως και αφού ο στόχος επετεύχθη, το Ισραήλ απέσυρε τις στρατιωτικές δυνάμεις του, την 1^η Ιουνίου του έτους 1985.

Ασφαλώς, η έκρυθμη κατάσταση στην περιοχή δεν σταμάτησε μετά την αποχώρηση των ισραηλινών. Κατά το έτος 1982, δημιουργήθηκε η τρομοκρατική οργάνωση, η οποία θα άλλαζε κατά πολύ την πορεία των σχέσεων μεταξύ του Ισραήλ και του Λιβάνου. Ο λόγος γίνεται για την τρομοκρατική οργάνωση με την ονομασία Χεζμπολάχ ή άλλως το κόμμα του Θεού. Οι σχέσεις του Ισραήλ και της Χεζμπολάχ βρίσκονταν σε διαρκή κλιμάκωση με αρνητικό πρόσημο. Μόλις το 1992 ο «ηγέτης» της Χεζμπολάχ δολοφονείται από τους ισραηλινούς, πυροδοτείται μία σειρά γεγονότων, τα οποία οδήγησαν τα δύο μέρη ένα βήμα πριν τον πόλεμο (Susser, n.d.). Μεταξύ των γεγονότων αξίζει να αναφερθούν με τη σειρά τα εξής: α) η δημιουργία ενός κράτους εν κράτει από τη Χεζμπολάχ στο Νότιο Λίβανο, το 2000, αγνοώντας πλήρως μαζί με τη Συρία το Ψήφισμα 1559⁹ (2004) του Σ.Α., β)

⁶ Η επιχείρηση «Ειρήνη για τη Γαλιλαία» ήταν σχεδιασμένη για να διώξει την PLO και τους Σύρους από τον Λίβανο και να ανοίξει το δρόμο για μια συνθήκη ειρήνης με τη λιβανέζικη χριστιανική ηγεσία υπό τον πρόεδρο του Λιβάνου, Bashir Gemayel (Susser, n.d.).

⁷ Η Συμφωνία Ανακωχής του 1949 έλαβε χώρα κατόπιν μεσολάβησης των Η.Ε. (Israel MFA, n.d.).

⁸ Τον Αύγουστο του 1982, οι κυβερνήσεις των Ηνωμένων Πολιτειών, της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Μεγάλης Βρετανίας ανέπτυξαν μια πολυεθνική ειρηνευτική δύναμη στον Λίβανο σε μια προσπάθεια να σταθεροποιήσουν τη χώρα και να σταματήσουν τις μάχες μεταξύ της Συρίας, της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO) και του Ισραήλ (Naval History and Heritage Command, 2020 & Multinational Force in Lebanon Resolution, 1983).

⁹ Το Ψήφισμα 1559 (2004) προέβλεπε μεταξύ άλλων την απομάκρυνση των ξένων δυνάμεων από το Λίβανο και την παράδοση των όπλων από τις Λιβανέζικες και μη ένοπλες δυνάμεις.

η δολοφονία του Λιβανέζου πρώην Πρωθυπουργού, Ραφίκ Χαρίρι, το Φεβρουάριο του 2005 και γ) η ανάπτυξη από τη Χεζμπολάχ μιας εκτιμώμενης δύναμης από 12.000 έως 14.000 ρουκέτες Katyusha ικανές να πλήξουν ένα ευρύ φάσμα ισραηλινών πόλεων, κωμοπόλεων και χωριών, γεγονός το οποίο χρησιμοποιούσαν από κοινού το Ιράν και η Συρία για να πιέσουν το Ισραήλ.

Με την κατάσταση να έχει ξεφύγει και το Ισραήλ σε διαρκή αναβρασμό, την 12η Ιουλίου του έτους 2006, ξεσπά ο Πόλεμος του Λιβάνου, όταν μια ομάδα τρομοκρατών της Χεζμπολάχ πέρασε τα σύνορα προς το Ισραήλ και επιτέθηκε σε Ισραηλινούς στρατιώτες, οι οποίοι περιπολούσαν τα σύνορα (Susser, n.d.). Με μεγάλες ανθρώπινες απώλειες και υλικές καταστροφές και από τα δύο μέρη, εκατέρωθεν, ο πόλεμος έληξε την 12η Αυγούστου του ίδιου έτους, με το Ψήφισμα 1701 (2006) του Σ.Α.¹⁰, το οποίο προέβλεπε τη λήξη του πολέμου και την κατάπαυση πυρός (Israel in Greece, n.d.).

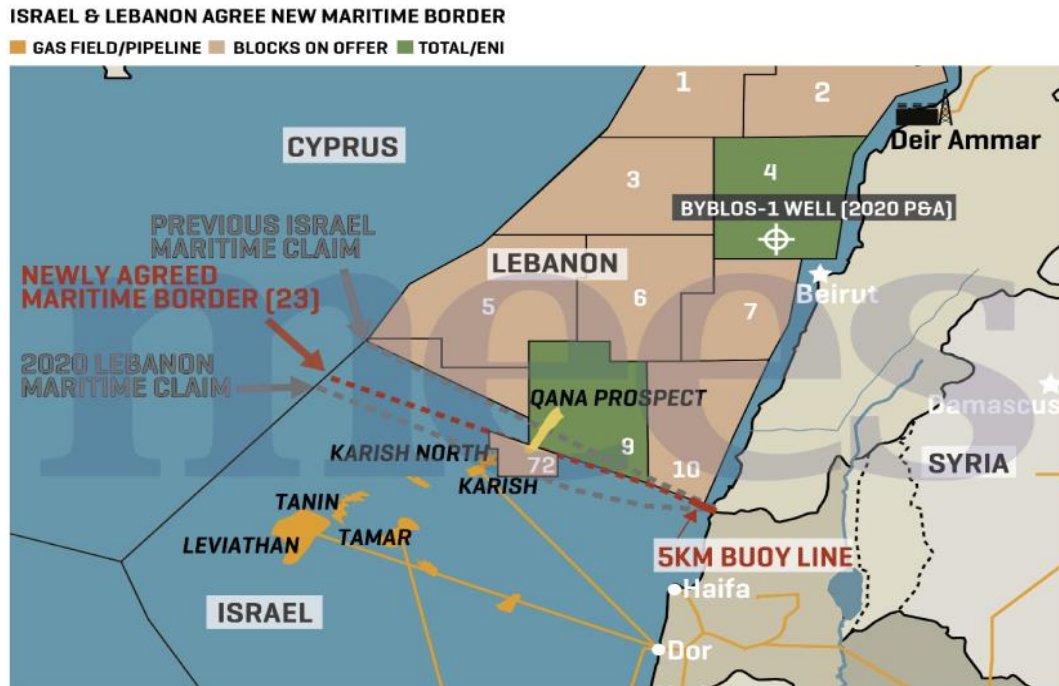
Το νομικό και ενεργειακό πλαίσιο της συμφωνίας Ισραήλ-Λιβάνου

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα όσα εκτέθηκαν προηγουμένως γίνεται εύλογα αντιληπτή η σημασία του διακυβεύματος της συμφωνίας της 27ης Οκτωβρίου 2022. Πρόκειται για μια συμφωνία ιδιαζούσης σημασίας για την περιοχή και τα συμβαλλόμενα μέρη, η οποία φέρει ορισμένα ρηξικέλευθα γνωρίσματα. Πρωτίστως, αποτελεί την πρώτη συμφωνία οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών μεταξύ κρατών, τα οποία δεν έχουν καμία διπλωματική σχέση, γεγονός το οποίο επιβεβαιώνεται και από τη μορφή της συμφωνίας, η οποία αποτελείται από δύο επιμέρους όμοιες συμφωνίες του κάθε κράτους με τις Η.Π.Α. (Ισραήλ-ΗΠΑ, Λίβανος-ΗΠΑ), δεδομένου του διαμεσολαβητικού ρόλου των ΗΠΑ στην επίτευξή της (Yiallourides et. al., 2022). Παράλληλα, η ίδια η οριοθέτηση, η οποία ακολούθησε τη μέθοδο της ίσης απόστασης, αφορά σε κράτη με παρακείμενες και όχι αντικείμενες ακτογραμμές (Χάρτης 1), σε αντίθεση με τη συνήθη διαδικασία οριοθετήσεων, η οποία αφορούσε σε κράτη με αντικείμενες ακτές, όπως λ.χ. η Α.Ο.Ζ. Κύπρου-Ισραήλ (Yiallourides et. al., 2022).

---

¹⁰ Μετά τη λήψη της απόφασης για παύση των εχθροπραξιών, δημιουργήθηκε μια ουδέτερη ζώνη από τον ποταμό Λιτάνι στο νότιο τμήμα της χώρας έως τη Γαλάζια Γραμμή, η οποία θα πρέπει να είναι εντελώς απαλλαγμένη από όπλα και προσωπικό, εκτός από εκείνα που ανήκουν στον Λιβανέζικο Στρατό και την ειρηνευτική δύναμη του Ο.Η.Ε. (UNIFIL, n.d.).

Χάρτης 1: Η Οριοθέτηση Α.Ο.Ζ. Ισραήλ-Λιβάνου (2022)

Πηγή: MEPS, 2022

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει μία συνοπτική αναφορά στις ήδη οριοθετημένες θαλάσσιες ζώνες, οι οποίες αναπόφευκτα επηρεάζονται -όχι απαραίτητα αρνητικά- από τη συναφθείσα συμφωνία, την οποία πραγματεύεται το παρόν εγχείρημα. Άλλωστε, η προβληματική γύρω από τη συμφωνία Λιβάνου-Ισραήλ ήταν περισσότερο πολιτική παρά γεωγραφική (Yiallourides, 2021). Συγκεκριμένα, ο Λίβανος έχει υπογράψει διμερή συμφωνία οριοθέτησης Α.Ο.Ζ. με την Κύπρο, το έτος 2007, η οποία δεν τέθηκε σε ισχύ, αφού δεν επικυρώθηκε από την Βουλή του Λιβάνου, λόγω του αμφισβητούμενου χώρου (Χάρτης 2), ενώ το Ισραήλ έχει υπογράψει, παρομοίως, το 2010, συμφωνία για την Α.Ο.Ζ. με την Κύπρο (Χάρτης 3), η οποία κυρώθηκε και από τα δύο κράτη, εκατέρωθεν και έχει τεθεί σε ισχύ (Yiallourides, 2021). Αμφότερες και οι δύο οριοθετήσεις ακολούθησαν τη μέθοδο της μέσης γραμμής.

Εστιάζοντας στο διπλωματικό προσκήνιο, το οποίο αφορά στα ανωτέρω κράτη καθώς και την Ελλάδα, παρατηρείται ότι, ήδη από το 2011, έχει λάβει χώρα μία ανοδική και ραγδαία πορεία διπλωματικών εξελίξεων μεταξύ του Ισραήλ, της Ελλάδος, της Κύπρου και του Λιβάνου. Σε επίπεδο τριμερούς συνεργασίας η Ελλάδα, η Κύπρος και το Ισραήλ έχουν αναπτύξει πολύ ισχυρούς και διαρκείς διπλωματικούς δεσμούς μέσα από τις Τριμερείς Συνόδους Κορυφής, είτε σε επίπεδο αρχηγών κρατών, είτε σε υπουργικό επίπεδο (εξωτερικών, άμυνας, ενέργειας κλπ.) (Tsoukala, 2021).

Σε παρόμοιο επίπεδο, λαμβάνει χώρα και η προσπάθεια οικοδόμησης ενός αντίστοιχου τριμερούς πεδίου διαλόγου μεταξύ της Ελλάδος, της Κύπρου και του Λιβάνου (Τζιάρρας, 2020), ήδη από το έτος 2019 (MFA, 2019) και ακολούθως το έτος 2021 (MFA, 2021).

Χάρτης 2: Διαφιλονικούμενο τμήμα της Α.Ο.Ζ. Ισραήλ-Λιβάνου (2007)

Πηγή: Allinson, 2020

Χάρτης 3: Η Οριοθέτηση Α.Ο.Ζ. Κύπρου-Ισραήλ (2010)

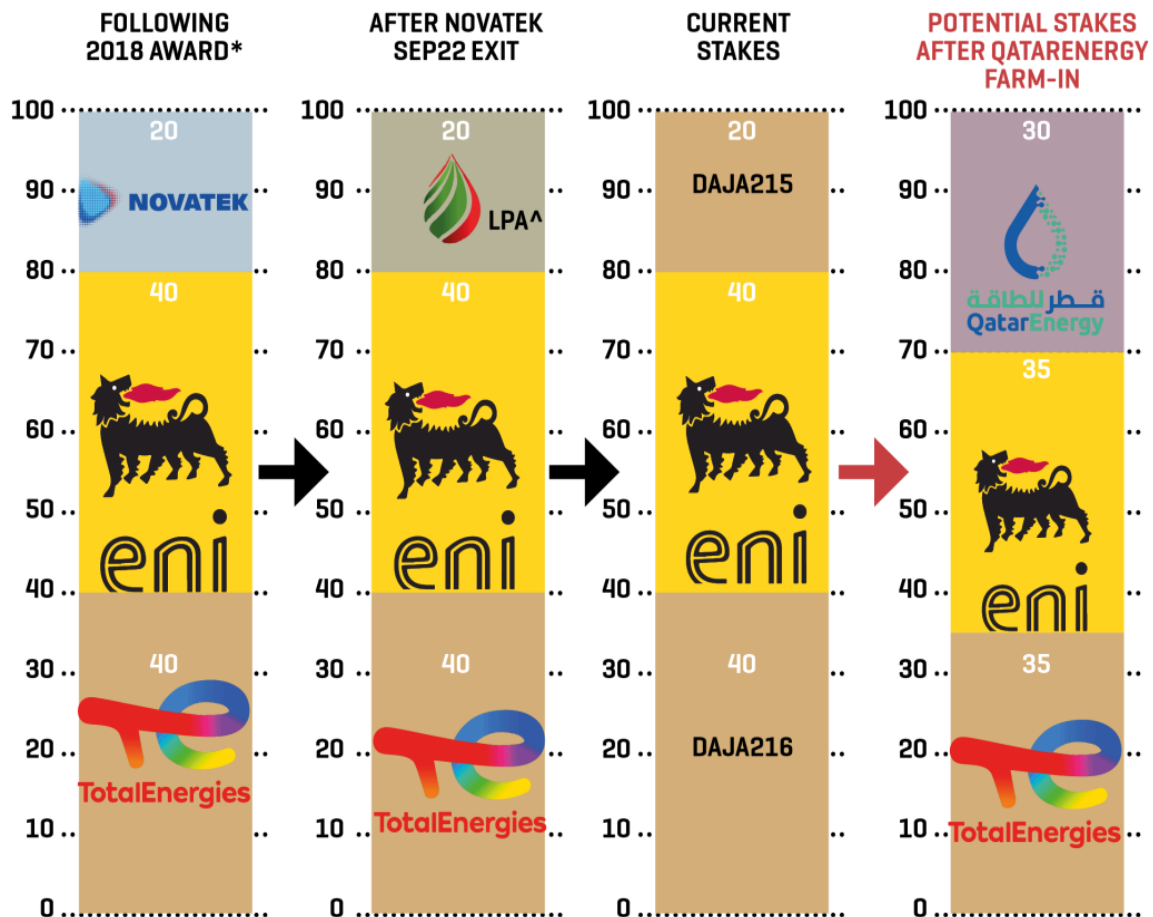
Πηγή: Sovereign Limits, n.d.

Συνεκδοχικά, το διακύβευμα της ανωτέρω συμφωνίας έγκειται στην Ενότητα 2 της παρούσης συμφωνίας σχετικά με την «έρευνα και εξόρυξη» υδρογονανθράκων μίας συγκεκριμένης προοπτικής κοιτασμάτων άγνωστης εμπορικής βιωσιμότητας, γνωστής και ως Qana Prospect, η οποία βρίσκεται στο Block 9 της Α.Ο.Ζ. του Λιβάνου (βλ. ανωτέρω Χάρτη 1). Σύμφωνα με το κείμενο της συμφωνίας (Ενότητα 2 σημεία (Γ), (Δ) και (Ε)), ο Λίβανος αποκτά το δικαίωμα να ορίζει το Διαχειριστή του Qana Prospect, ο οποίος πρέπει να είναι μια διεθνής εταιρεία εγνωσμένου κύρους, χωρίς να της έχουν τεθεί κυρώσεις και να μην είναι αμερικανικών, ισραηλινών ή λιβανέζικων συμφερόντων (Staff, 2022), προκειμένου να πραγματοποιήσει τις σχετικές έρευνες και εξορύξεις των κοιτασμάτων στο σημείο.

Στην περιοχή Qana Prospect (Block 9), επιχειρούν ήδη οι ενεργειακοί κολοσσοί τη ιταλικής ENI (40%) και της γαλλικής Total (60%), η οποία έχει δημιουργήσει δύο οχήματα ειδικού σκοπού, το Daja215 (20%) και Daja216 (40%), για τη μεταφορά των προϊόντων εξόρυξης, ενώ έχει εκδηλωθεί έντονη επιθυμία από το Κατάρ (Qatar Energy) να μετέχει της σύμπραξης, διαμορφώνοντας διαφορετικά το μέλλον της περιοχής Qana Prospect, σύμφωνα με το παρακάτω γράφημα.

Γράφημα 1: Η περιοπή Qana Prospect

*SAME CONSORTIUM WAS ALSO AWARDED BLOCK 4. [^]LEBANESE PETROLEUM ADMINISTRATION.

Πηγή: Stevenson, 2022

Περαιτέρω, η ρωσική Novatek, η οποία επιχειρούσε ήδη το 2018 στην περιοχή, αντικαταστάθηκε από τη Λιβανέζικη Πετρελαϊκή Διοίκηση (LPA), το Σεπτέμβριο του έτους 2022, μετά την ανακοίνωση στις λιβανέζικες αρχές της Novatek Lebanon SAL, θυγατρικής του ρωσικού παραγωγού LNG, ότι θα αποχωρήσει από τη σύμβαση με τη λήξη της περιόδου εξερεύνησης, την 22η Οκτωβρίου τ.ε. (Szymczak, 2022). Όμως, λόγω της ρητής πρόβλεψης να μη δραστηριοποιούνται στο Block 9, εταιρείες αμερικανικών, ισραηλινών ή λιβανέζικων συμφερόντων, η LPA αντικαταστάθηκε ως προς το ποσοστό της (20%) από το DAJA215 (Stevenson, 2022). Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ως άνω γραφήματος, η πιθανή ένταξη του ενεργειακού κολοσσού της Qatar Energy στη σύμβαση στην περιοχή Qana Prospect, θα διαμορφώσει το μέλλον των ερευνών και εξορύξεων κατά ποσοστά, 35% για την ENI και την Total, αντίστοιχα, και 30% για την Qatar Energy, επί της ουσίας απορροφώντας το ποσοστό της LPA και ακόμα 10% από τις δύο ακόμη εταιρείες (Stevenson, 2022).

Αναφορικά με το εξίσου φλέγον ζήτημα του κοιτάσματος Karish στην ισραηλινή Α.Ο.Ζ. (Block 27), σημειώθηκε έντονη συζήτηση, ιδίως από πλευράς του Ισραήλ. Το κοιτάσμα Karish αποτελεί στρατηγικό πλεονέκτημα για το Ισραήλ (Harkov, 2022a), διασφαλίζοντας την ενεργειακή ασφάλεια και προσφορά στην ισραηλινή αγορά ενέργειας. Προς επίρρωση τούτου, μία μέρα πριν την επικύρωση της συμφωνίας της 27ης Οκτωβρίου για την οριοθέτηση της Α.Ο.Ζ. Ισραήλ-Λιβάνου, ο ενεργειακός κολοσσός της Energean, η οποία είναι η διάδοχος εταιρεία της ελληνικής Aegean Energy S.A., ξεκίνησε την εξόρυξη φυσικού αερίου από τον κύριο τομέα 2 του κοιτάσματος (Karish Main-02), ενώ στους τομείς 1 και 3 θα ξεκινήσουν σταδιακά τις προσεχείς εβδομάδες (Siegal & Berman, 2022). Το κοιτάσμα Karish θα είναι το 3ο κοιτάσμα υπεράκτιας παραγωγής ενέργειας, μετά το Tamar και το Leviathan¹¹ (βλ. ανωτέρω Χάρτη 1).

Ολοκληρώνοντας, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το Ισραήλ μαζί με την Αίγυπτο υπέγραψαν μνημόνιο αμοιβαίας κατανόησης με την Ε.Ε., την 15η Ιουνίου τ.ε., στο Κάιρο, σύμφωνα με το οποίο το Ισραήλ θα μεταφέρει φυσικό αέριο, το οποίο θα υγροποιείται στις εγκαταστάσεις LNG της Αιγύπτου¹², στην Ευρώπη (Harkov, 2022b). Ως εκ τούτου, η εκμετάλλευση και η εξόρυξη φυσικού αερίου από το κοιτάσμα Karish, θα προσδώσει μεγάλη ευχέρεια στην βραχυπρόθεσμη αύξηση της παροχής ΦΑ στην Ευρώπη, η οποία βρίσκεται σε τροχιά διαφοροποίησης και μείωσης της εξάρτησης της από το ρωσικό φυσικό αέριο της Gazprom στο πλαίσιο του εγχειρήματος REPowerEU. Ασφαλώς, η ουσιαστική αύξηση στην προσφορά ΦΑ στην ευρωπαϊκή αγορά θα χρειαστεί αρκετά χρόνια προκειμένου να καταστεί δυναμική και τελέσφορη, σύμφωνα με τη δήλωση του Γ.Γ. του ισραηλινού Υπουργείου Ενέργειας, Lior Schillat, στη σύνοδο των COP27 (2022) στο Sharm Al Sheikh, στην Αίγυπτο (Harkov, 2022b et Valdamanis, 2022).

Προτάσεις πολιτικής

Σταχυολογώντας τα όσα εκτέθηκαν ανωτέρω, εξάγονται ορισμένες σκέψεις και προκύπτουν σημαντικές κατευθύνσεις για την επόμενη ημέρα στις σχέσεις του Ισραήλ με το Λίβανο, για το ρόλο της Κύπρου και της Ελλάδος και την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας της Ευρώπης μέσα από το ενεργειακό «οπλοστάσιο» της Ανατολικής Μεσογείου. Πρωτίστως, η συμφωνία οριοθέτησης της Α.Ο.Ζ. του Ισραήλ με το Λίβανο, δημιουργεί την κατάλληλη ευκαιρία για την εξωτερική πολιτική της Κύπρου, ώστε να αποπερατωθεί πλήρως η κύρωση της διμερούς συμφωνίας της με το Λίβανο

¹¹ Το κοιτάσμα Leviathan είναι το μεγαλύτερο στη Μεσόγειο Θάλασσα και υπολογίζεται σε 605 δις κ.εκ (bcm³) (NewMed Energy, n.d.), ενώ ακολουθούν το Ταμάρ με εκτιμώμενη ποσότητα 315 δις κ.εκ. (Tamar Petroleum, n.d.) και το Karish με 68 δις κ.εκ (Energean, n.d.).

¹² Διαδικασία, η οποία ήδη ακολουθείται, καθώς το Ισραήλ εξάγει φυσικό αέριο προς την αιγυπτιακή Dolphinus, μέρος του οποίου ήδη παρέχεται στην Ε.Ε. από τον σταθμό υγροποίησης φυσικού αερίου της Damietta, ήδη από το έτος 2019 (Tsakiris, 2019).

για την οριοθέτηση των Α.Ο.Ζ. τους (2007). Η Κύπρος χρίζει να εκμεταλλευθεί την παρούσα διπλωματική συγκυρία, στο πλαίσιο της αναδύμενης τριμερούς συνεργασίας με την Ελλάδα και το Λίβανο, προκειμένου να επιτύχει τη θέση σε ισχύ της συμφωνίας του 2007, διασφαλίζοντας περαιτέρω τα συμφέροντά της στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Δοθέντος του γεγονότος της υπογραφής μνημονίου συνεργασίας του Ισραήλ και της Αιγύπτου με την Ε.Ε. για την μεταφορά φυσικού αερίου σε υγροποιημένη μορφή από το Ισραήλ μέσω της Αιγύπτου και την εν γένει προσήλωση της Ε.Ε. στο εγχείρημα του REPowerEU, το Ισραήλ και ο Λίβανος δύνανται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ενδυνάμωση της ενεργειακής ασφάλειας της Ευρώπης. Η συνεργασία των προαναφερθέντων κρατών στην έρευνα και εξόρυξη των κοιτασμάτων της Qana Prospect (Block 9) και η εξακολούθηση της εξόρυξης από πλευράς Ισραήλ του κοιτάσματος Karish -από κοινού με την εξόρυξη του Leviathan και του Tamar- θα δημιουργήσουν μία ικανή και σημαντική πηγή παροχής φυσικού αερίου, το οποίο θα μεταφέρεται σε υγροποιημένη μορφή LNG, από τους σταθμούς υγροποίησης της Αιγύπτου (Damietta) προς την ευρωπαϊκή αγορά, συνεπικουρώντας στη σταδιακή και φθίνουσα εξάρτησή της από το ρωσικό φυσικό αέριο της Gazprom και την διασφάλιση της ενεργειακής ασφάλειας. Εν κατακλείδι, παρόλο που η επίμαχη συμφωνία της 27ης Οκτωβρίου 2022 επέλυσε ένα ζήτημα περισσότερο τεχνικό, ιδίως ως προς τον αμφισβητούμενο χώρο μεταξύ της Α.Ο.Ζ. του Ισραήλ και του Λιβάνου, εντούτοις δημιούργησε την κατάλληλη συγκυρία, σε διπλωματικό και ενεργειακό πλαίσιο ώστε τα εμπλεκόμενα κράτη να αποτελέσουν σημαντικούς δρώντες στην ενίσχυση των σχέσεων με τα γειτονικά κράτη, όπως η Ελλάδα και η Κύπρος, συνεπικουρώντας στην ενεργειακή αυτονομία της Ανατολικής Μεσογείου.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Abadi, J. (2020). Israel and Lebanon: Relations Under Stress. *Contemporary Review of the Middle East*, 7(1): 90–115.
- Al Jazeera (2022). Israel, Lebanon sign US-brokered maritime border deal. Al Jazeera. 27/10/2022. Available at: <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/27/israel-lebanon-sign-us-brokered-maritime-border-deal> (Accessed: 13/11/2022).
- Boms, N. & Cohen, S. (2021). Israel and Lebanon: A Bridge Over Troubled Waters?. Moshe Dayan Center for Middle Eastern and African Studies at Tel-Aviv University. 3/3/2021. Available at: <https://dayan.org/content/israel-and-lebanon-bridge-over-troubled-waters> (Accessed: 13/11/2022).
- ControlRisks (2021). Israel, Lebanon compete for maritime energy resources. Control Risks. 30/3/2021. Available at: <https://www.controlrisks.com/our-thinking/insights/israel-lebanon-compete-for-maritime-energy-resources> (Accessed: 13/11/2022).
- Energean (n.d.). Karish. Available at: <https://www.energean.com/operations/israel/karish/> (Accessed: 16/11/2022).
- Harkov, L. (2022a). Israel 'prepared to defend' Karish gas rig after Lebanon threats. The Jerusalem Post. 8/6/2022. Available at: <https://www.jpost.com/breaking-news/article-708890> (Accessed: 14/11/2022).

- Harkov, L. (2022b). Israel negotiating gas exports to Europe. *The Jerusalem Post*. 22/5/2022. Available at: <https://www.jpost.com/business-and-innovation/energy-and-infrastructure/article-707371> (Accessed: 14/11/2022).
- Κεφαλά, Β. (2021). *Διεθνής Πολιτική Στη Μέση Ανατολή Και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ*. Αθήνα: εκδόσεις Ι. Σιδέρης
- Ministry of Foreign Affairs (MFA) of the State of Israel. (n.d.). Armistice lines (1949-1967). Available at: <https://embassies.gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Pages/1949-1967%20Armistice%20Lines.aspx> (Accessed: 14/11/2022).
- Ministry of Foreign Affairs (MFA) of the Hellenic Republic (2021). Trilateral meeting of the Ministers of Foreign Affairs of Greece, the Republic of Cyprus and Lebanon (Athens, 15 April 2021). Available at: <https://www.mfa.gr/en/current-affairs/statements-speeches/trilateral-meeting-of-the-ministers-of-foreign-affairs-of-greece-the-republic-of-cyprus-and-lebanon-athens-15-april-2021.html> (Accessed: 15/11/2022).
- Ministry of Foreign Affairs (MFA) of the Hellenic Republic (2019). Minister for Foreign Affairs, G. Katrougalos, to participate in the proceedings of the Trilateral Ministerial Meeting between Greece, Cyprus, and Lebanon (Beirut, 10 April 2019). Available at: <https://www.mfa.gr/missionsabroad/en/lebanon-en/news/minister-for-foreign-affairs-katrougalos-to-participate-in-the-proceedings-of-the-trilateral-ministerial-meeting-between-greece-cyprus-and-lebanon-beirut-10-april-2019.html> (Accessed: 15/11/2022).
- Multinational Force in Lebanon Resolution (1983). *International Legal Materials*, 22(6): 1391-1394. Cambridge University Press.
- Naval History and Heritage Command (2020). They came in Peace. 5/8/2020. Available at: <https://www.history.navy.mil/browse-by-topic/wars-conflicts-and-operations/middle-east/lebanon.html> (Accessed: 14/11/2022).
- NewMed Energy (n.d.). Leviathan. Available at: <https://newmedenergy.com/operations/leviathan/> (Accessed: 16/11/2022)
- Πρεσβεία του Ισραήλ στην Ελλάδα (n.d.). Χεζμπολλάχ. Διαθέσιμο σε: <https://embassies.gov.il/athens/AboutIsrael/the-middle-east/Pages/hizbulla.aspx> (Accessed: 14/11/2022).
- Τζιάρρας, Ζ. (2020). Διεθνής Πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο: Τουρκία, Κύπρος και Δίκτυα Συνεργασίας σε μία «Νέα» Υπο-Περιφέρεια. *Διεθνής Πολιτική Οικονομία*. Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων.
- Reuters (2022). COP27: Israel says big boost in gas supply to Europe will take years. *Reuters*. 11/11/2022. Available at <https://www.reuters.com/business/cop/cop27-israel-says-big-boost-gas-supply-europe-will-take-years-2022-11-11/> (Accessed: 15/11/2022).
- S/RES/425 (1978). Resolution No. 425 (1978) for the establishment of buffer zone for the restoration of international peace and security, assisting the Government of Lebanon in ensuring the return of its effective authority in the area. Available at: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/368/70/PDF/NR036870.pdf?OpenElement> (Accessed: 29/10/2022).
- S/RES/508 (1982). Resolution No. 508 (1982) of the call by the UNSC to the Parties to cease immediately and simultaneously of all military activities to the Lebanon and the territory of Lebanon-Israeli borders. Available at: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/435/32/PDF/NR043532.pdf?OpenElement> (Accessed: 29/10/2022).
- S/RES/1559 (2004). Resolution No. 1559 (2004) about the call of the UNSC to all remaining foreign forces to withdraw from Lebanon and the disbanding and disarmament of all Lebanese and non-Lebanese militias. Available at: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/498/92/PDF/N0449892.pdf?OpenElement> (Accessed: 29/10/2022).
- S/RES/1701 (2006). Resolution No. 1701 (2006) about the call by the UNSC for a full cessation of hostilities based upon the immediate cessation by Hizbollah of all attacks and the immediate cessation by Israel of all offensive military operations. Available at: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/465/03/PDF/N0646503.pdf?OpenElement> (Accessed: 29/10/2022).

- Siegal, T. & Berman, L. (2022). Gas extraction begins at Karish field, day before Israel-Lebanon deal signing. *The Times of Israel*. 26/10/2022. Available at: <https://www.timesofisrael.com/gas-extraction-begins-at-karish-field-ahead-of-israel-lebanon-deal-signing/> (Accessed: 15/11/2022).
- Staff, T. (2022). Full text of the maritime border deal agreed between Israel and Lebanon. *Times of Israel*. 12/10/2022. Available at: <https://www.timesofisrael.com/full-text-of-the-maritime-border-deal-agreed-between-israel-and-lebanon/> (Accessed: 15/11/2022).
- Stevenson, P. (2022). QatarEnergy In Talks to Join Total & Eni In Lebanon. *Middle East Economy Survey*. 4/11/2022. Available at: <https://www.mees.com/2022/11/4/corporate/qatarenergy-in-talks-to-join-total-eni-in-lebanon/977f9760-5c36-11ed-80be-b7ee043e62b1> (Accessed: 15/11/2022).
- Susser, L. (n.d.) Israel and Lebanon: A History, Internal Lebanese politics have long influenced relations with Israel. *My Jewish Learning*. Available at: <https://www.myjewishlearning.com/article/israel-and-lebanon-a-history/> (Accessed: 15/11/2022).
- Szymczak, P.D. (2022). Israeli-Lebanese Maritime Border Deal Secures Karish Gas Production. *Journal of Petroleum Technology*. 24/10/2022. Available at: <https://jpt.spe.org/israeli-lebanese-maritime-border-deal-secures-karish-gas-production> (Accessed: 15/11/2022).
- Tamar Petroleum. (n.d.) The Tamar Reservoir. Available at: <https://www.tamarpetroleum.co.il/en/tamarreservoir/> (Accessed: 16/11/2022)
- Tsakiris, Th. (2019). The Importance of East Mediterranean Gas for EU Energy Security: The Role of Cyprus, Israel, and Egypt. *Cyprus Review*, 30(1): 25-50.
- Tsoukala, O. (2021). Diplomatic Tensions in the Eastern Mediterranean: Developments in 2021 and Prospects. *HAPSc Policy Briefs Series*, 2(2): 157–171.
- UNIFIL (2019). UNIFIL Mandate. 2/12/2019. Available at: <https://unifil.unmissions.org/unifil-mandate> (Accessed: 15/11/2022).
- US Department of State (2022). Historic Agreement Establishing a Permanent Israel Lebanon Maritime Boundary [Press Statement]. 27/2/2022. Available at: <https://www.state.gov/historic-agreement-establishing-a-permanent-israel-lebanon-maritime-boundary/> (Accessed: 15/11/2022).
- Yiallourides, C. (2021). Maritime Boundaries and Cooperation over Straddling Seabed Resources in the Eastern Mediterranean Sea. Forthcoming in: Hunter, T. S. & Taylor, M. (eds.), *Edward Elgar Research Handbook on Oil and Gas Law* (EE 2022), 388-408.
- Yiallourides, C., Ioannides, N.A. and Partain, R. A. (2022). Some Observations on the Agreement between Lebanon and Israel on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone. *Blog of the European Journal of International Law*. 26/10/2022. Available at: <https://www.ejiltalk.org/some-observations-on-the-agreement-between-lebanon-and-israel-on-the-delimitation-of-the-exclusive-economic-zone/> (Accessed: 15/11/2022).

Χάρτες

- MESP (2022). The East Med Energy Report, Issue 11. *Middle East Strategic Perspectives* 17/10/2022. Available at <https://www.mesp.me/wp-content/uploads/2022/10/The-East-Med-Energy-Report-Issue-11.pdf> (Accessed: 15/11/2022).
- Sovereign Limits (2022). Cyprus–Israel EEZ [Map]. Available at: <https://sovereignlimits.com/boundaries/cyprus-israel-maritime> (Accessed: 15/11/2022).
- Allinson, T. (2020). Lebanon-Israel talks unlikely to yield US policy win. *DW*. 10/02/2020. Available at: <https://www.dw.com/en/israel-lebanon-maritime-borders-us-backed-talks/a-55133674> (Accessed: 15/11/2022).